

LEGAL
SCIENCES.UZ

**YURIDIK FANLARNING
DOLZARB MASALALARI**

2-JILD | 1-SON

2026

LEGALSCIENCES.UZ

YURIDIK FANLARNING DOLZARB MASALARI

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК

TOPICAL ISSUES OF LEGAL SCIENCES

2-jild 1-son 2026-yil

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Amirov Zafar Aktamovich — yuridik fanlar doktori

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna

Yuridik fanlar doktori, professor
ORCID: 0000-0003-1721-0189

Imomov Nurillo Fayzullayevich

Yuridik fanlar doktori, professor
E-mail: nurillo_1212@mail.ru

Hakimov Komil Baxtiyarovich

Yuridik fanlar doktori, professor
E-mail: professorkomilkhakimov@gmail.com

Matkarimov Kudrat Kalandarovich

Yuridik fanlar doktori, dotsent
Email: qudrat1979uzb@gmail.com

Umarxanova Dildora Sharipxanovna

Yuridik fanlar doktori, professor
ORCID: 0000-0002-3492-010X

Fazilov Farhod Maratovich

Yuridik fanlar doktori (DSc), professor
ORCID: 0000-0001-8603-1948

Kadirova Moxigul Xamitovna

Yuridik fanlar doktori (DSc), dotsent
ORCID: 0000-0003-1450-7542

Pirmatov Otabek Shavkatovich

Yuridik fanlar doktori (DSc), dotsent
ORCID: 0000-0002-0774-661X

Xudaykulov Feruzbek Xurramovich

Yuridik fanlar doktori, professor
ORCID: 0000-0002-4940-3762

Ismoilov Shuhratjon Abdusaminovich

Yuridik fanlar doktori, professor
ORCID: 0000-0003-0947-6163

Boymurodov Botir Panji o'g'li

Yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD).
ORCID: 0009-0003-7377-3995

Tojiboyev Akbar Zafar o'g'li

Yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD). Dotsent.
ORCID: 0000-0002-9873-6061

Nodirov Muzaffar Axmad o'g'li

Yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD).
ORCID: 0000-0003-3733-2554

Ixombekov Jasurbek Ilxombek o'g'li

Yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD).
ORCID: 0000-0002-9867-3363

“Yuridik fanlarning dolzarb masalalari”

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:
scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

YURIDIK FANLARNING
DOLZARB MASALALARI
2-jild, 1-son (fevral, 2026). - 42 bet.

MUNDARIJA

<i>Turdiyev Bexruz</i> HUQUQIY NIGILIZM FENOMENI VA UNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	5-8
<i>Ergashev Ikrom</i> SOLIQA OID MA'MURIY HUQUQBUZARLIKLAR VA ULARNI SODIR ETGANLIK UCHUN JAVOBGARLIK	9-17
<i>Rahmatov Elyor</i> BOJXONA NAZORATINI PROTSESSUAL SHAKLDA TASHKIL ETISHDA BOJXONA ORGANLARINING HUQUQ VA MAJBURIYATLARINI AMALGA OSHIRISH XUSUSIYATLARI	18-24
<i>Hakimov Komil</i> IJTIMOIY XAVFLI QILMISHNI SODIR ETGAN SHAXSNI USHLASH VAQTIDA ZARAR YETKAZISHGA DOIR AYRIM MASALALAR	25-29
<i>Niyozova Salomat</i> KORRUPSIYAVIY JINOYATLARNI OLDINI OLISHGA QARATILGAN KRIMINOLOGIK CHORA-TADBIRLAR VA MEXANIZMLAR	30-36
<i>Nodirov Muzaffar</i> JINOYAT SUDLOVI TIZIMIDA YUVENAL YUSTITSIYA MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	37-41

Article / Original Paper

HUQUQIY NIGILIZM FENOMENI VA UNI BARTARAF ETISH YO'LLARI

Turdiyev Bexruz Sobirovich

Buxoro davlat universiteti Tarix va yuridik fakulteti Ijtimoiy-siyosiy fanlar kafedrası
professori, f.f.d. (DSc)

Email: bekiuz0302@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3260-3327>

Annotatsiya. Mazkur maqolada demokratik huquqiy davlat qurish jarayonida huquqiy nigilizmning mohiyati, namoyon bo'lish shakllari va ijtimoiy oqibatlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolda huquqiy nigilizm ijtimoiy ongning deformatsiyalangan shakli sifatida baholab, uning subyektiv (g'oyaviy-psixologik) va obyektiv (xulq-atvoriy) jihatlarini ochib beriladi. Shuningdek, huquqiy nigilizmni bartaraf etishning kompleks mexanizmlari, xususan, huquqiy madaniyatni yuksaltirish, qonuniylikni mustahkamlash va huquqiy islohotlarni izchil amalga oshirish zarurati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: konstitutsiya, prinsip, nigilizm, fuqarolik jamiyati, huquqiy tarbiya, huquqiy qadriyat, huquqiy madaniyat.

THE PHENOMENON OF LEGAL NIHILISM AND WAYS OF OVERCOMING IT

Turdiyev Bekhruz Sobirovich

Professor, Department of Socio-Political Sciences,
Faculty of History and Law, Bukhara State University,
Doctor of Philosophy (DSc)

Annotation. This article analyzes the essence, forms of manifestation, and social consequences of legal nihilism in the process of building a democratic rule-of-law state. Legal nihilism is examined as a deformed form of social consciousness, and its subjective (ideological-psychological) and objective (behavioral) aspects are explored. The study substantiates the need to develop and implement comprehensive mechanisms for overcoming legal nihilism, particularly through enhancing legal culture, strengthening the rule of law, and ensuring the consistent implementation of legal reforms.

Keywords: constitution, principles, nihilism, civil society, legal education, legal values, legal culture.

Nigilizm (lotincha nihil – “hech narsa” so'zidan) – umumqabul qilingan qadriyatlar, ideallar, axloqiy me'yorlar, madaniyat hamda obyektiv haqiqat, bilim, axloq, qadriyat va hayot mazmuni kabi fundamental tushunchalarni shubha ostiga qo'yadigan, uning eng keskin ko'rinishida esa ularni mutlaq inkor etadigan falsafiy qarashlar tizimidir[1].

Umumqabul qilingan axloqiy va ma'naviy qadriyatlar, ideallar, qoida va me'yorlar, madaniyat tamoyillari yoki jamiyatning fundamental tushunchalarini shubha ostiga qo'yadigan (uning eng keskin shaklida esa ularni mutlaqo inkor etadigan) shaxs nigilist deb ataladi. Turli nigilistik pozitsiyalar insoniy qadriyatlarni, shuningdek, hayotning o'zini ham mazmunsiz deb talqin qiladi; ayrim qarashlarda esa bilimga erishishning o'zi ham mumkin emas, degan xulosa ilgari suriladi.

Keng ma'noda, nigilizm muayyan yoki hatto jamiyat hayotining barcha jihatlariga nisbatan inkor etuvchi va salbiy munosabatni anglatadi. Lug'at manbalarida ushbu tushuncha, shuningdek, "inkor", "mutlaq inkor", "ijtimoiy-axloqiy hodisa" hamda "dunyoqarash (ruhiy-intellektual holat)" sifatida ham ta'riflanadi.

Huquqiy nigilizm (lotincha nihil – "hech narsa") – huquqni ijtimoiy institut va xulq-atvor qoidalari tizimi sifatida, shuningdek, insonlar o'rtasidagi munosabatlarni samarali tartibga solish omili sifatidagi ahamiyatini inkor etishga asoslangan qarashdir[2]. Shunga muvofiq, huquqiy va axloqiy nigilizm — ijtimoiy nigilizmning turlari sifatida — odatda huquqqa, qonunlarga, normativ hamda axloqiy-etik tartibotga va shu kabi ijtimoiy me'yoriy tizimlarga nisbatan umumiy salbiy-inkor etuvchi, hurmatsiz munosabat sifatida talqin etiladi.

Bunday yuridik nigilizm qonunlarni tan olmaslikda ifodalanadi; bu esa huquqqa xilof xatti-harakatlar, tartibsizlik va beqarorlikka olib kelishi hamda umuman olganda huquqiy tizim va jamiyat taraqqiyotini susaytirishi mumkin. Huquqiy nigilizm faol yoki passiv shaklda namoyon bo'ladi; u maishiy ko'rinishda — qonunlarni bilmaslik bilan bog'liq holda, yoki falsafiy ko'rinishda — shaxs dunyoqarashida huquqning ijtimoiy roli inkor etilishi asosida shakllanishi mumkin. Shu bilan birga, huquqiy nigilizm huquq bilan nominal institut sifatida faol munosabatda bo'ladigan, biroq amalda o'z manfaatlarini ro'yobga chiqarish uchun korrupsiya va hokimiyat tuzilmalaridan foydalanadigan shaxslar faoliyatida ham kuzatiladi.

Shu bilan birga, ijtimoiy (jumladan, huquqiy) nigilizmning u yoki bu namoyon bo'lish shaklining mohiyatini aniqlashda dissertant bunday inkor jarayonida shaxsiylik omilining (mazmuni va shakliga ko'ra ichki, subyektiv xususiyatga ega bo'lgan jihatning) hamda uning tashqi (ijtimoiy, xulq-atvor bilan bog'liq) ifoda shakli o'rtasidagi dialektik o'zaro bog'liqlikni alohida ta'kidlaydi. Mazkur o'zaro bog'liqlik ushbu g'oyaviy-psixologik va ijtimoiy hodisani nafaqat obyektiv borliqdagi fakt sifatida, balki aynan nigilizmning o'ziga xos namoyon bo'lish shakli sifatida ham aniq identifikatsiya qilish imkonini beradi.

Nigilizmning shaxsiy (subyektiv) jihati, odatda, huquqqa nisbatan subyektiv ravishda takabburona-mensimaslik, kibri, yuqoridan turib baholovchi-skeptik, hurmatsiz (mohiyatan salbiy) munosabatda namoyon bo'ladi. Bu holat shaxs, ijtimoiy guruh, sinf, hamjamiyat yoki umuman jamiyatning deformatsiyalangan huquqiy ongiga xos ajralmas xususiyat hisoblanadi. Bunday subyektlar huquq va o'rnatilgan huquqiy tartibotni endilikda ijtimoiy munosabatlarni (ularning tasavvuricha) adolatli tartibga solishga qodir bo'lgan asosiy, fundamental qadriyat sifatida qabul qilmay qo'yadilar.

Nigilizmning ijtimoiy (xulq-atvoriy) belgisi — bu deformatsiyalangan huquqiy ongning, shuningdek shaxs (guruh, hamjamiyat va boshqalar)ning huquq, qonunlar hamda davlat va jamiyat tomonidan o'rnatilgan normativ va (yoki) ijtimoiy tartibga bo'lgan real munosabatining (ijtimoiy xulq-atvorining) tashqi, xulqiy va ijtimoiy jihatdan ifodalangan namoyon bo'lish shaklidir; u turli darajadagi intensivlikda ko'zga tashlanishi mumkin.

Mazkur tashqi tarkibiy unsur mavjud bo'lmagan taqdirda, nigilizmning istalgan shakli "o'zida mavjud hodisa" holatida qoladi, ya'ni ijtimoiy borliq sohasida o'zini namoyon etmaydi va ijtimoiy jihatdan belgilanmaydi.

Dissertantning fikriga ko'ra, nigilizmning namoyon bo'lish shaklidan qat'i nazar, uning mohiyatini belgilovchi asosiy belgi (xususiyat) — subyekt tomonidan muayyan ijtimoiy qadriyatni o'zi uchun majburiy bo'lgan (ijtimoiy) tartibga soluvchi omil sifatida salbiy tarzda inkor etish xususiyatidir.

Mazkur inkorning faqat individual darajadagi g'oyaviy-psixologik holat emas, balki ijtimoiy ahamiyat kasb etuvchi hodisa sifatida namoyon bo'lishi nigilizmning yana bir muhim belgisini shakllantiradi. Bu esa ushbu inkor tashqi ifodasida ijtimoiy ongning salbiy shakli sifatida yuzaga chiqishini anglatadi.

Huquqiy nigilizmning yana bir muhim belgisi — inkorning darajasi, ya'ni uning intensivligi, qat'iyli va murosasizligi bo'lib, bunda subyektiv, individual omil ustuvorlik qiladi. Mazkur xususiyat ushbu fenomenning sifat tavsifini aks ettiradi va, birinchidan, o'rnatilgan ijtimoiy qadriyatni inkor etish (uni yemirish)ning muayyan shakli orqali namoyon bo'ladi; bu shakl o'z ifodalanish darajasiga ko'ra ijtimoiy xavf tug'dirishi mumkin. Ikkinchidan, ushbu belgi individual yoki ijtimoiy ong deformatsiyasining chegaralari haqida obyektiv xulosa chiqarish imkonini beradi.

Bunday bahoning ishonchliligini belgilovchi korrelyativ belgi sifatida inkorning ommaviylik darajasi namoyon bo'ladi; u inkor (nigilizm)ning muayyan shakli qanchalik keng tarqalganligi (takrorlanishi va barqarorligi)ni ko'rsatuvchi obyektiv miqdoriy ko'rsatkich vazifasini bajaradi hamda u yoki bu hodisaning ijtimoiy ahamiyati va qadriyat sifatidagi haqiqiy o'rnini baholash imkonini beruvchi mezon hisoblanadi[3].

Shuningdek, muhim jihat shundaki, nigilizm faqat umumqabul qilingan ijtimoiy qadriyatlar tizimini inkor etish bilangina cheklanmaydi, balki unga muqobil tarzda o'z qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlarni tashkil etish (tartibga solish) usullarini ham ilgari suradi.

Faylasuflar huquqiy nigilizmning namoyon bo'lish shakllari sifatida quyidagi turlarni ajratib ko'rsatadilar:

— infantil nigilizm — ushbu salbiy hodisaning eng kam destruktiv ko'rinishi bo'lib, asosan voyaga yetmagan shaxslarga xos;

— frustratsion nigilizm — ko'pincha huquqiy idealizm natijasida yuzaga keladi, ya'ni shaxsning o'z tabiiy huquqlarini amalga oshirishga bo'lgan istagi yoki ehtiyoji qondirilmay qolganda shakllanadi;

— intiqomkor (qasoskor) nigilizm — ratsional va irratsional shakllarda namoyon bo'lishi mumkin. U mavjud huquqiy institutlar amal qilmaydigan yoki yetarli darajada faoliyat yuritmaydigan sharoitlarda paydo bo'ladi. Bunday vaziyatda fuqarolar qonunni buzgan holda o'z tabiiy huquqlarini mustaqil himoya qilishga majbur bo'ladilar va shu orqali amalda davlat tuzilmalari funksiyalarini bajaradilar;

— o'rnini qoplovchi (kompensator) huquqiy nigilizm — avvalgi ko'rinishlarga xos bo'lgan qasos motivi haddan tashqari kuchayib, gipertrofiyalashgan hamda og'ir patologik holat tusini olganida yuzaga keladi;

— regressiv huquqiy nigilizm — asosida arxaik "o'ldirishga intilish" mayli yotadi; uning subyektlari psixopat shaxslar emas, balki xulq-atvori ibtidoiy (hayvoniy) darajagacha regressiyaga uchragan odamlardir[4].

Huquqiy nigilizmni bartaraf etish — nihoyatda murakkab va uzoq muddatli jarayondir. Huquqiy nigilizmni yengib o'tishning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

— umumiy madaniyat va huquqiy madaniyat darajasini oshirish;

— huquqiy ongni targ'ib qilish;

— huquqbuzarliklarning, avvalo jinoyatchilikning oldini olish;

— qonunchilikni takomillashtirish;

- aholining ommaviy huquqiy ma’rifatini rivojlantirish;
- huquqiy tarbiyani kuchaytirish;
- qonuniylik, huquq-tartibot va davlat intizomini mustahkamlash;
- inson shaxsiga hurmat bilan munosabatda bo’lish hamda uning huquq va erkinliklarini ta’minlash;
- yuqori malakali yuridik kadrlarni tayyorlash;
- huquqiy islohotlarni izchil amalga oshirish.

Литература/References/Adabiyotlar:

1. Veit, Walter (2018). Existential Nihilism: The Only Really Serious Philosophical Problem. *Journal of Camus Studies*: 211—236.
2. Зрячкин А. Н. Правовой нигилизм: причины и пути их преодоления. диссер. кандидат юридических наук. -Саратов, 2007. -с.187.
3. Лушина Л.А. Нравственно-правовой нигилизм: Генезис, сущность, формы. Диссер. по кандидат юридических наук. -Нижний Новгород, 2003. -с.18.
4. Гуляихин В.Н. Правовой нигилизм в России. Монография/. В.Н. Гуляихин. — Волгоград: Перемена, 2005. — 280 с.

LEGALSCIENCES.UZ

2-jild 1-son 2026-yil

YURIDIK FANLARNING DOLZARB MASALALARI

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК

TOPICAL ISSUES OF LEGAL SCIENCES

“Yuridik fanlarning dolzarb masalalari”

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”

mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog’och ko’chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog’lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).